

RESEARCH ARTICLE

The Role Of Media In The Development Stages Of Medical Culture

Umida Odilova

Master's Student, Tashkent State University of Oriental Studies Tashkent, Uzbekistan

VOLUME: Special Issue 2026

PAGE: 229-232

Copyright © 2026 European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, this is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 4.0 International License. Licensed under Creative Commons License a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Abstract

This article discusses the role of the media in shaping the health of the population and a healthy lifestyle. The concept of medical culture, the processes of its formation, and the information, warning, preventive and motivational functions of the media in raising public health awareness are analyzed. The capabilities and responsibilities of modern media, in particular the Internet and social networks, in this regard are considered separately. Conclusions and recommendations are given based on the problems and proposals.

KEY WORDS

Medical culture, media, health, prevention, medical information, media influence, social networks, health culture.

INTRODUCTION

Bugungi globallashuv va axborot asrida aholining sog'lig'i jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida qaralmoqda. Insonning sog'lom hayot tarziga intilishi faqat tibbiy xizmatlar emas, balki uning shaxsiy tibbiy bilim darajasi va salomatlik borasidagi madaniyati bilan bevosita bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan qaraganda, aholi orasida tibbiy madaniyatni shakllantirish dolzarb ijtimoiy vazifalardan biridir. Bu jarayonda faqat sog'liqni saqlash tizimi emas, balki keng ko'lamdagi axborot maydonini egallagan ommaviy axborot vositalari ham faol ishtirok etadi. Matbuot, radio, televideniye, internet nashrlari va ijtimoiy tarmoqlar orqali tibbiy bilimlar, sog'lom turmush tarzi, kasalliklarning oldini olish yo'llari keng targ'ib qilinmoqda. Ammo bu vositalarning qanday ta'siri bor, ular aholi ongiga qanday yetib bormoqda va aynan qanday yo'nalishlarda ishlayotgani chuqur tahlilni talab etadi.

Tibbiy madaniyat bu — fuqarolarning o'z sog'lig'i uchun mas'uliyatni his qilishi, tibbiy xizmatlardan ongli foydalanishi, gigiyena va profilaktika qoidalariga amal qilishi, sog'lom turmush tarziga rioya qilishi kabi ko'nikmalardan iborat tushunchadir. Bunday madaniyatni shakllantirishda axborot

muhitining bevosita ta'siri bor. Ommaviy axborot vositalari orqali uzatilayotgan tibbiy-axboriy materiallar insonlarda sog'lig'iga bo'lgan munosabatni shakllantiradi, kasalliklarning oldini olishga bo'lgan ongli yondashuvni kuchaytiradi[1,10].

OAV, ayniqsa televideniye va internet orqali sog'liqni saqlash sohasida yangiliklar, sog'lom ovqatlanish, jismoniy faollik, ruhiy salomatlik va gigiyena bo'yicha materiallar muntazam tarqatilmoqda. Masalan, pandemiya davrida aholining karantin qoidalariga rioya qilishi, niqob taqish, ijtimoiy masofa saqlash kabi gigiyenik odatlarni o'zlashtirishi aynan OAV tomonidan olib borilgan muntazam tushuntirish ishlari evaziga yuz berdi.

Shuningdek, internet va ijtimoiy tarmoqlar bugun sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishda samarali platformaga aylandi. Shifokorlar, psixologlar va sog'liqni saqlash tashkilotlari rasmiy sahifalar orqali aholiga tibbiy maslahatlar berib borishmoqda. Bu esa rasmiy tibbiy axborotning aholiga tez yetib borishini ta'minlaydi, noto'g'ri tushunchalarni kamaytiradi va profilaktik ongni oshiradi. Ayniqsa, yoshlar orasida Instagram, Telegram, YouTube va TikTok kabi platformalar orqali interaktiv va vizual tarzda sog'liq haqida ma'lumotlar berilishi, axborotning yanada

samarali yetib borishini ta'minlamoqda[2,15].

Ommaviy axborot vositalari aholining tibbiy madaniyatini oshirishda bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsatadi; ular nafaqat bilim tarqatadi, balki sog'lom xulq-atvor me'yorlarini shakllantirish, xavf-xatarlarni oldindan ogohlantirish va profilaktik choralarni targ'ib qilish orqali jamiyatning salomatlik ongini tubdan o'zgartiradi. Televideniye va radio uzoq yillardan beri eng ishonchli axborot manbasi sifatida qolayotganligi sababli keng auditoriyaga yetib borishda samarali vosita bo'lib, vizual va emotsional elementlardan foydalangan holda sog'lom turmush tarzini qabul qilishni rag'batlantiradi; misol uchun, epidemiyalar yoki emlash kampaniyalarida doimiy va tushunarli shaklda axborot berish aholining qo'llab-quvvatlashini oshiradi va ko'rsatmalarga rioya qilishni yengillashtiradi.

Internet va ijtimoiy tarmoqlar esa axborotni tez va interaktiv tarqatish imkonini beradi: rasmiy tibbiy tashkilotlar sahifalari orqali berilgan qisqa videolarlar, infografikalar va turli savol-javoblar aholining qiziqishini uyg'otadi va murakkab mavzularni oddiyroq qilib yetkazadi, ayni paytda foydalanuvchilarning o'zaro tajriba almashishi va shifokorlar bilan onlayn aloqa qilish imkoniyati salomatlik haqidagi ongini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, ommaviy axborot vositalarining samaradorligi kontent sifatiga, uning doimiylikiga va ishonchiligi bog'liq; professional ekspertlar, klinik ma'lumotlarga tayanish va mantiqiy tuzilishga ega bo'lgan materiallar aholida ishonch uyg'otadi, aks holda noto'g'ri yoki yarim haqiqatlarga asoslangan xabarlar noto'g'ri qarorlar qabul qilinishiga va hatto zararli amaliyotlarning tarqalishiga sabab bo'ladi[3,25]. Media strategiyalari ishlab chiqilganda maqsadli auditoriyani aniq belgilash, ularning axborot iste'mol qilish odatlarini hisobga olish va xabarlarni madaniy jihatdan moslashtirish zarur; masalan, qariyalar uchun radio va televideniye formatlari kengroq tushuntirishlar, yosh avlod uchun qisqa videolar va interaktiv testlar samaraliroq bo'ladi.

Shuningdek, sog'liqni saqlash yo'nalishidagi kampaniyalar kommunikatsiya jarayonini ikki tomonlama olib borishdan manfaat ko'radi: faqat ma'lumot berish emas, balki aholining savollariga javob berish, ularning tashvishlarini eshitish va tegishli xizmatlarga yo'naltirish muhimdir. OAV hamkorligi, xususan tibbiyot muassasalari va mahalliy jamoalar bilan aloqalar o'rnatilganda, axborot tezlik bilan tekshirilgan holda yetkaziladi va amaliy yordamga yo'naltiruvchi mexanizmlar

faol ishlaydi. E'tiborga molik muammo — infodemiya, ya'ni ma'lumotlarning haddan tashqari ko'pligi va ularning orasida noto'g'ri ma'lumotlarning tarqalishi; bu holatda OAVning roli axborotni tasniflash va ishonchli manbalarni ko'rsatishda ko'proq bilimsiy filtr vazifasini bajarishdan iborat. Media o'z ichiga yoritish siyosatida etik qoidalarini kiritishi, sog'liq haqida xabar berishda senzatsionizmga va panikaga yo'l qo'ymasligi, shuningdek, mavzuni professional tibbiy ekspertlarning sharhi bilan mustahkamlashi lozim. Tibbiy madaniyatni oshirishni o'lchash va baholash ham muhim jihat bo'lib, bu uchun auditoriya xabardorligi, sog'lom xatti-harakatlardagi o'zgarishlar, profilaktik choralarga murojaat darajasi va sog'liq ko'rsatkichlaridagi ijobiy o'zgarishlar kabi indikatorlar qo'llanilishi mumkin; media kampaniyalari samaradorligini baholash natijalari kelgusidagi strategiyalarni takomillashtirishga yordam beradi[4,22].

Bundan tashqari, mahalliy til va madaniyatni hisobga olgan holda sog'liqni targ'ib qilish, stereotiplarni bartaraf etish va aniq gruppalariga yo'naltirilgan maxsus dasturlar yaratish orqali media aksiyalari yanada ta'sirli bo'ladi. Amaliy jihatdan, OAV tibbiy madaniyatni oshirishda shifokorlar va sog'liq sohasi mutaxassislarini muntazam ishtirokchi sifatida jalb etishi, real hayotdan olingan muvaffaqiyatli davolanish hikoyalari orqali motivatsiyani kuchaytirishi va profilaktika choralari bo'yicha aniq amaliy ko'rsatmalar berishi kerak. Shuningdek, yoshlar orasida sog'liq axborotiga bo'lgan talabni qondirish uchun raqamli sog'liq savodxonligini oshirish dasturlari, ijtimoiy tarmoqlarda fakt tekshirish va xabarni oddiy tilda yetkazish bo'yicha mashg'ulotlar tashkil etish zarur. Ommaviy axborot vositalari ham axborot tarqatishda shaffoflikni saqlab, manbalarni ochiq ko'rsatib, noto'g'ri ma'lumotlarni tezda tuzatib borishi kerak; bu orqali aholining media va sog'liq tizimiga bo'lgan ishonchi mustahkamlanadi va tibbiy madaniyatning barqaror rivoji ta'minlanadi.

Aholining tibbiy madaniyatini shakllantirish jarayonida ommaviy axborot vositalarining doimiy ishtiroki turli omillarga bog'liq. Ulardan biri — sog'liq bo'yicha axborotning aholiga yetkazilish uslubi, shakli va vaqtida yoritilishidir. Tibbiy mavzudagi materiallar quruq statistikadan yoki faqat kasallik belgilari haqida ogohlantirishdan iborat bo'lib qolmasligi, balki ularning sabablari, oldini olish yo'llari, kundalik hayotda tatbiq qilinadigan amaliy maslahatlar va ijtimoiy qo'llab-quvvatlovchi ruhiy elementlar bilan boyitilishi muhim. Har bir inson sog'lom turmush tarzini tanlashi uchun, avvalo, nima sababdan bu

muhimligini, qanday natijaga olib kelishini, shuningdek, bu yo'ldagi oddiy qadamlarni aniq tushunmog'i lozim[5,89]. OAV aynan shu tushunishni shakllantiruvchi vosita bo'lib xizmat qiladi.

Yana bir muhim jihat — bu aholining turli qatlamlari uchun turlicha yondashuvni qo'llash zaruriyati. Masalan, qishloq joylarda yashovchi aholi uchun radioda tibbiy eshittirishlar, mobil klinikalar haqida xabar beruvchi roliklar yoki yetkazilishi oson risolalar foydaliroq bo'lishi mumkin. Shahar aholisiga esa internet, smartfon ilovalari, ijtimoiy tarmoqlar orqali vizual kontent (masalan, qisqa videolar, animatsiyalar, interaktiv testlar) samaraliroq ta'sir qiladi. Bu jihatlar OAV kampaniyalari ishlab chiqilayotganda, albatta, hisobga olinishi kerak.

Bugungi kunda aholining tibbiy ma'lumotga bo'lgan ehtiyoji ortib bormoqda. Bu ehtiyoj, ayniqsa, pandemiyalar, mavsumiy kasalliklar, psixologik salomatlik, onkologiya, reproduktiv salomatlik, emlash, sog'lom ovqatlanish kabi mavzularda o'zini yaqqol ko'rsatmoqda. Agar axborot bo'shlig'i mavjud bo'lsa, uni noto'g'ri manbalar, mish-mishlar, oddiy odamlarning tibbiy maslahatlarsiz izohlariga asoslangan kontent to'ldiradi. Shu sababli, har bir tibbiy mavzuda rasmiy manbalar faol bo'lishi, mutaxassislar muntazam chiqishlar qilishi, raddiyalar tez va aniq berilishi talab etiladi. Tibbiyot sohasi vakillari uchun media bilan ishlash bo'yicha malaka oshirish kurslari joriy etilishi, ularning jurnalistlar bilan hamkorlikda ishlashi — nafaqat axborot sifatini, balki tibbiy madaniyat darajasini ham sezilarli oshiradi.

Aholining tibbiy madaniyatini oshirishda OAV faqat kasalliklar haqida emas, balki salomatlikni saqlash, emotsional barqarorlik, gigiyena, ekologiya, jismoniy faollik, sog'lom uyqu, ovqatlanish madaniyati, nosog'lom odatlarning (chekish, spirtli ichimliklar, o'zbilarmoncha davolanish) salbiy oqibatlari kabi masalalarni yoritishi kerak. Shuningdek, nogironligi bor shaxslar, keksa yoshdagilar, bolali onalar, yoshlar, migrantlar kabi ijtimoiy zaif guruhlar uchun maxsus kontent ishlab chiqish va ularni tinglash, ularning ehtiyojlari va dunyoqarashi asosida sog'liq masalalarini muhokama qilish samaradorlikni yanada oshiradi.

Ijtimoiy tarmoqlarda sog'liqni targ'ib qiluvchi sahifalar soni ortmoqda, biroq ularning barchasi ham ishonchli emas. Shu sababli, OAV rasmiy organlar bilan hamkorlikda, aholi orasida "sog'liq haqida ishonchli axborotni qanday aniqlash mumkin?", "qanday savollarga shifokorlar bilan murojaat qilish kerak?" kabi mavzularda media savodxonlikni targ'ib qilishi zarur. Bu

orqali insonlar ijtimoiy tarmoqlardagi ma'lumotlarni tanqidiy tahlil qilish, noto'g'ri axborotni aniqlash va to'g'ri yo'l tanlashga o'rganadilar.

Tibbiy madaniyat nafaqat o'z sog'lig'iga, balki atrofdagilarga ham ehtiyotkor munosabatni nazarda tutadi. Jamoat joylarida gigiyena qoidalariga rioya qilish, bemorlarga nisbatan bag'rikenglik, sog'liqni saqlash tizimi xodimlariga nisbatan hurmat — bular ham media orqali shakllanadigan ijtimoiy xatti-harakatlardir. OAV sog'liq muammolariga insoniy yondashuv, jamiyatdagi ijtimoiy birdamlik, sog'liq atrofidagi ijobiy atmosferani yaratish borasida o'ziga xos axloqiy yo'lko'rsatkich rolini o'ynaydi.

Bugungi kunda sog'liqni saqlash sohasida raqamli texnologiyalarning joriy etilishi bilan birga, sog'liq haqidagi axborotlar yanada ommaviylashmoqda. Onlayn maslahatlar, sog'lom turmush dasturlari, mobil sog'liq ilovalari, tibbiy chatbotlar — ularning barchasi aholining o'z salomatligini nazorat qilish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Ammo bu vositalar faqat texnologik vosita emas, balki axboriy madaniyatning tarkibiy qismidir. Aholining ularni to'g'ri tushunishi va foydalanishi uchun ommaviy axborot vositalari ularni keng tushuntirib berishi, foydali taraflarini, ehtiyot choralari bilan birga yoritishi lozim.

Shu tarzda, ommaviy axborot vositalari aholining tibbiy madaniyatini oshirishda ko'p funksiyali, strategik va barqaror axboriy vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu jarayon uzluksiz, tizimli, madaniy, ijtimoiy va axloqiy mezonlarga asoslangan bo'lishi shart. Aholi sog'ligi — bu faqat shaxsiy mas'uliyat emas, balki jamoaviy ong, va bu ongning shakllantirishda media muhim rol o'ynaydi.

Shunga qaramay, OAVda tibbiy axborot berishda muammolar ham mavjud. Ayrim hollarda noto'g'ri yoki tasdiqlanmagan ma'lumotlarning tarqatilishi fuqarolar orasida chalg'ish, vahima yoki noto'g'ri davolanish holatlarini keltirib chiqaradi. Shu sababli, OAVda sog'liqni saqlash mavzularini yoritishda kasbiy yondashuv, faktga asoslangan ma'lumot va sog'liqni saqlash tizimi bilan hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, tibbiy axborot faqat kasalliklar yoki dorilar haqida emas, balki sog'lom turmush tarzini shakllantirishga qaratilgan ijobiy, motivatsion kontentlar bilan boyitilishi zarur.

Xulosa. Aholining tibbiy madaniyatini oshirish — sog'liqni saqlash tizimining muhim strategik yo'nalishlaridan biridir. Ushbu jarayonda ommaviy axborot vositalari beqiyos

ahamiyatga ega bo'lib, ular orqali sog'lom turmush tarzi, kasalliklarning oldini olish va tibbiy xizmatlarga bo'lgan ishonch mustahkamlanadi. OAV sog'liq haqida ishonchli, tizimli va ommabop axborot berish orqali aholining ruhiy va jismoniy salomatligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Biroq bu imkoniyatlardan to'laqonli foydalanish uchun OAV va tibbiyot sohalari o'rtasida uzviy hamkorlik, faktlarga asoslangan materiallar va axborot savodxonligini oshirishga qaratilgan siyosat zarur. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlarda sog'lom hayot tarzini ilgari suruvchi loyihalarni kengaytirish va fuqarolarning sog'liqqa mas'uliyatli munosabatini shakllantirish uchun doimiy axboriy qo'llab-quvvatlash zarur bo'ladi.

REFERENCES

- [1]- G'ofurov, B. (2021). Tibbiy madaniyat asoslari. Toshkent: Iqtisod-Moliya.
- [2]- Xolmirzayev, A. (2020). OAV va sog'liqni saqlash muammolari. //Sog'lom turmush jurnali.
- [3]- WHO (2022). Health Literacy Development for the Prevention and Control of Noncommunicable Diseases. World Health Organization.
- [4]- Pew Research Center (2021). The Role of Social Media in Health Information. www.pewresearch.org
- [5]- UzReport Health News — www.uzreport.news/health (2023–2024 yillardagi yangiliklar tahlili)